

UDK 272-732.3:272-46

272-73"2021/2024"

10.53745/bs.96.1.2

Primljeno: 29. 9. 2025.

Prihvaćeno: 19. 11. 2025.

Prethodno priopćenje

© 2026 Vranješ – Šimunović, CC BY NC 4.0

Suvremeni odrazi i poticaji sinodalnosti u pastoralnom djelovanju

Prinosi suodgovornoj praksi vjere*

Contemporary Reflections on and Impulses for Synodality in Pastoral Activity: Contributions to a Co-responsible Practice of Faith

Nikola Vranješ¹

Josip Šimunović²

Sažetak

Kao konstitutivna dimenzija života Crkve sinodalnost se ujedno pokazuje i kao neizostavan obris načina njezina djelovanja, tj. kao stil ponašanja i aktivnog sudjelovanja. Kao takva sinodalnost je u posljednjim godinama, pored različitih izazova i napetosti, polučila mnoge dobre plodove u konkretnom pastoralnom angažmanu i u životu Crkve općenito, a osobito u okviru recentnog sinodalnog procesa u općoj Crkvi (2021. – 2024.). Pontifikat pape Franje u tome je pogledu potaknuo aktualizaciju različitih oblika sinodalnog gibanja i sudjelovanja na različitim razinama života Crkve. Odrazi tih gibanja u teološko-pastoralno smislu predstavljaju izuzetno važne elemente razvitka ukupnog pastoralnog djelovanja danas, ali i u bližoj budućnosti. U ovom radu od tih se elemenata predstavlja i izraziti je ističe njih nekoliko. To je u prvom redu element povratka duhovno-molitvenoj i sakramentalnoj okosnici crkvenog angažmana, zatim snažnije međusobno uvažavanje svih članova Crkve, a osobito različitih subjekata izravnije pastoralne aktivnosti, daleko snažnije međusobno slušanje, ali i jasnije uvažavanje specifičnosti pojedinih služba, zaduženja i uloga u pastoralu. Pored toga, ističe se i

* Rad je nastao u okviru institucionalnoga znanstveno-istraživačkog projekta *Kršćansko djelovanje u Crkvi i društvu kao čimbenik suodgovornosti i kohezije* – CRODUCIK Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, financiranog sredstvima Europske unije – NextGenerationEU u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO).

¹ Sveučilište u Zagrebu Katolički bogoslovni fakultet.

² Sveučilište u Zagrebu Katolički bogoslovni fakultet.

veća razina prepoznatljivosti značenja angažmana vjernika laika, s osobitim osvrtnom na ulogu žene u životu Crkve te na odlučnije suočavanje s izazovnijim elementima odnosa prema određenim aktualnim društvenim i kulturalnim pitanjima.

Ključne riječi: sinodalnost, sinodalno gibanje, Crkva, element, pastoral

Abstract

As a constitutive dimension of the Church's life, synodality simultaneously manifests itself as an indispensable aspect of her mode of operation, that is, as a style of conduct and active participation. In recent years, alongside various challenges and tensions, it has borne many fruitful outcomes in concrete pastoral engagement and in the life of the Church in general, particularly within the framework of the recent synodal process in the universal Church (2021-2024). In this regard, the pontificate of Pope Francis has encouraged the revitalization of diverse forms of synodal movement and participation at different levels of ecclesial life. The theological and pastoral reflections that arise from these movements constitute exceptionally significant elements in the development of overall pastoral activity both today, and in the near future. This paper presents and highlights several such elements. Foremost among them are the renewed orientation toward the spiritual, prayerful, and sacramental foundation of ecclesial engagement; a stronger mutual recognition of all members of the Church, especially of those actors directly involved in pastoral activity; far more profound mutual listening; and a clearer appreciation of the specificities of individual ministries, responsibilities, and roles within pastoral practice. In addition, particular emphasis is given to the increased recognition of the importance of lay participation, with special focus on the role of women in the life of the Church, as well as the pressing need to confront more decisively the challenging aspects of the Church's relationship with certain contemporary social and cultural issues.

Key words: synodality, synodal movement, Church, element, pastoral activity

Uvod

Sinodalnost i sinodalna gibanja u životu opće Crkve u recentnim su vremen-skim okvirima, između ostalih, postala raspoznajnim znakom crkvenog života i djelovanja kao takvog. Pritom treba uzeti u obzir da su tragovi tih gibanja većim dijelom vezani za pontifikat pape Franje i da su po sebi kompleksniji od onih koji se obično vežu za ostvareni sinodalni proces 2021. – 2024., tj. za njegov vrhunac, koji se prepoznaje u dvama zasjedanjima XVI. opće skupštine sinode biskupa u Rimu pod nazivom *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje*. Ipak ti i toliki drugi elementi ostvarenog recentnog sinodalnog procesa, kao i šireg sinodalnog gibanja u Crkvi nude dovoljno poticaja za teološko-pastoralno promišljanje o toj temi. Pored tolikih naglasaka pape Franje

o sinodalnosti, u ovom radu istaknuti su i oni iz *Završnog dokumenta drugog zasjedanja Redovne opće skupštine Sinode biskupa* u Rimu o toj temi. Taj dokument izglasan je i predan na primjenu čitavoj Katoličkoj Crkvi. To konkretno znači da neće biti donesen poseban dokument, što je bila uobičajena praksa. Tako nakon završetka skupštine slijedi faza provedbe i aktualizacije Završnog dokumenta u kojoj veliku ulogu imaju mjesne Crkve.

Sve se više uviđa da je sinodalnost konstitutivna dimenzija života Crkve, ali i neizostavan način njezina djelovanja na svim njezinim razinama. »Tijekom sinodalnog procesa sazrelo je međusobno približavanje o značenju sinodalnosti koja je temelj ovog dokumenta: Sinodalnost je zajednički hod kršćana s Kristom i prema Kraljevstvu Božjem, u sjedinjenju s cijelim čovječanstvom; orijentiran na misiju, uključuje okupljanje u skupu na različitim razinama crkvenoga života, međusobno slušanje, dijalog, razlučivanje zajednice, stvaranje konsenzusa kao izraz prisutnosti Krista živog u Duhu i donošenje odluke u različitoj suodgovornosti« (Sinodo dei vescovi 2024, 28). Jednostavno rečeno, »sinodalnost jest put duhovne obnove i strukturalne reforme kako bi Crkva postala uključujuća i misionarska, da ju učini sposobnijim hodati sa svakim muškarcem i ženom, zračeći Kristovim svjetlom« (Sinodo dei vescovi 2024, 28). Kako bi sinodalnost u životu i djelovanju Crkve bila ostvariva, vidljiva i plodna, potrebno je u Crkvi zajedno (naučiti, znati) moliti, zajedno (naučiti, znati) gledati, zajedno (naučiti, znati) razlučivati o viđenome te zajedno (naučiti, znati) djelovati. To je temelj, a onda se sinodalni stil vođenja Crkve na svim njezinim razinama može graditi i usavršavati. Tako će se ostvarivati eklezijalnost, tj. zajedništvo u životu i djelovanju Crkve. Tako »sinodalni stil može Crkvu učiniti proročkim glasom u današnjem svijetu« (Sinodo dei vescovi 2024, 47). Znamo moliti, gledati, razlučivati i djelovati, no koliko to želimo i činimo zajedno za dobrobit crkvene zajednice? Na to pitanje može odgovoriti svaki član zajednice Isusa Krista sam za sebe!

Sinodalnost se, dakle, dosad pokazala kao važna konstitutivna dimenzija života Crkve, a s time i kao izričaj pastoralnoga mentaliteta i stila djelovanja koji odgovara ekleziologiji zajedništva (Commissione teologica internazionale 2018, 1). Ipak, sinodalni je hod Crkve u posljednjih nekoliko godina pokazao koliko su sinodalni procesi i gibanja, s jedne strane, izazovni, a koliko, s druge strane, predstavljaju prilike za obnovu i unapređenje i crkvenog zajedništva i pastoralnog angažmana. Sinodalnost je, dakle, ujedno i izazov i prilika. Ona je zapravo izričaj dinamike crkvenog života (François 2022, 12). Stoga je više nego potrebno i na znanstvenoj, ali i na pastoralnoj razini uvijek iznova prilaziti toj temi. Iako se je u određenim krugovima, barem ponekad, nastoji prikazati kao temu koja prilično »dijeli« Crkvu, ili pak kao stvarnost koja u posljednje

vrijeme predstavlja razlog za svojevršno razočaranje ili obeshrabrenje, cjelovito sagledavana sinodalnost je ipak tema koja Crkvu ne samo ujedinjuje na uvijek nov način nego joj nudi i perspektive razvitka i unapređenja, osobito u pastoralom pogledu. Štoviše, sinodalnost je važna ne samo u odnosu na unutar-crkvenu dimenziju života i djelovanja nego je ključna upravo u pogledu misije, tj. neizostavna je kao preduvjet naviještanja evanđelja danas (François 2022, 13).

Cilj je ovog rada pokazati i prikazati neke izdvojene elemente cjelovitog teološkog shvaćanja, ali i praktičnog, a s time i pastoralnog življenja sinodalnosti. Ti se elementi sinodalnosti predstavljaju već utkanima u život Crkve, ali su u isto vrijeme i obećavajući odrazi u njezinu angažmanu kao i u svjedočenju u društvu, jer u mnogim aspektima tek trebaju biti razvijeni i aktualizirani. Ove su tvrdnje u skladu sa shvaćanjem sinodalnosti kao sastavnice dinamične vizije Crkve na putu (François 2022, 14). Tako shvaćeni odrazi i poticaji sinodalnosti prepoznaju se kao prilike za razvitak i obogaćenje ukupnoga pastoralala. U ovom se radu, dakle, nastoji izdvojiti i prikazati neke aspekte, odraze i poticaje sinodalnog gibanja u životu Crkve, s naglaskom na nedavno završenom sinodalnom procesu na razini opće Crkve, ali na i poticajima višegodišnjih sinodalnih gibanja na široj razini crkvenog života. Na temelju toga želi se teološko-pastoralno razlučiti njihovo značenje s obzirom na ukupan život Crkve, a osobito s obzirom na neke aspekte pastoralnoga djelovanja, kao i angažmana u društveno-kulturnoj sredini. Pritom kao važnu početnu notu treba istaknuti činjenicu da se u ovom radu ne obrađuje sinodalnost kao takva, jer je to već dobro obrađena tema, već se zapravo iz konteksta govora o njoj izdvajaju i obrađuju elementi koje je sinodalno gibanje na razini opće Crkve u novije vrijeme osobito naglasilo važnima za njezin život i poslanje, imajući u završnim dijelovima rada osobito u vidu hrvatski pastoralni kontekst.

1. Poticaj povratku duhovno-molitvenoj matrici života u vjeri

Ako se neke elemente sinodalnog gibanja, a osobito elemente recentnog sinodalnog procesa vezanog za XVI. opću skupštinu Sinode biskupa u Rimu pokuša sagledati u njihovu značenju za život i djelovanje Crkve, počevši od onih koje bi se uvjetno moglo nazvati okvirnima, tj. takvima da o njima ovise neki drugi elementi, pa sve do onih koje se, opet uvjetno, može nazvati konkretnijima, onda bi se prinos duhovnoj obnovi Crkve moglo istaknuti među prvim. Naime, završeni sinodalni proces na razini opće Crkve, kao i stvarnost sinodalnosti kao takve, u prvom su redu poticaj na duhovnu obnovu Crkve, tj. na snažnije aktualiziranje duhovnog života njezinih članova. Sinodalno iskustvo u prvom

je redu duhovno iskustvo (François 2022, 18). Sinodalnost kao dimenzija života Crkve, ali i kao njezin stil djelovanja, primarno je vezana za razlučivanje tragova djelovanja Duha Svetoga u povijesti kao i za aktivno uključivanje u oživotvorenje djelovanja osnaženog njegovim poticajima. To je za kršćanske vjernike u prvom redu poziv na razvitak snažnijeg duhovno-molitvenog života.

Upravo se ta dimenzija sinodalnosti posebno ističe među zaključcima Drugog dijela zasjedanja Sinode biskupa o sinodalnosti i to pod posebnim vidom sinodalne duhovnosti (Sinodo dei vescovi 2024, 43-48). Autentična sinodalnost, stoga, Crkvu ponajprije vraća njezinu duhovnom izvoru, sidrištu i cilju. Iako se u nekim slučajevima može dobiti dojam da je sinodalnost u pastoralnom smislu, navodno, bitno 'strategijsko' ili samo 'metodičko-tehničko' pitanje, sinodalno je gibanje pokazalo da je riječ o stvarnosti koja je za Crkvu puno dubljeg i daleko izvornijeg značenja. Vraćanje *na* te obnova Crkve *kroz* stalnu aktualizaciju njezina duhovnog središta kroz sinodalne forme na neki je način predstavljalo teološko-praktično sučelje nastojanja pape Franje oko realizacije stvarnosti sinodalnosti (Semeraro 2020, 655). Te se činjenice skladno poklapaju s istinom da autentično shvaćena sinodalnost ne samo da nije tek tzv. 'strategijsko-praktično' pitanje nego nije prvotno (što ne znači da nije nikako!) niti pitanje institucionalne arhitekture. Autentično shvaćena sinodalnost bitno je teološko pitanje, tj. tema koja se prvotno tiče otajstva Crkve kao misionarskog zajedništva i načina njezina hoda kroz povijest (Coda 2021, 192). Upravo to potvrđuju i prvi interventi pape Lava XIV. o toj temi u kojima sinodalnost kao stil direktno povezuje s pitanjem 'biti Crkva' (Lav XIV., 2025).

2. Snažnije uvažavanje dostojanstva svake osobe i svakog crkvenog subjekta

Poticaji sinodalnosti stalnom duhovnom sidrenju Crkve i njezinoj permanentnoj duhovnoj obnovi u konačnici su usmjereni kairološkom prepoznavanju novosti djelovanja Duha Svetoga u povijesti (Coda 2021, 191-193). Upravo se u toj točki ogleda istinska duhovna obnova, tj. povratak najdubljoj matrici crkvenog života. Ta činjenica za shvaćanje i aktualiziranje sinodalnosti podrazumijeva druge istine koje sama sinodalnost snažno potiče. Među prvim treba istaknuti istinu da sinodalnost u razlučivanju i prepoznavanju djelovanja Duha u povijesti neizostavno podrazumijeva uvijek novo i uvijek temeljitije prepoznavanje, uvažavanje i poštovanje dostojanstva svake ljudske osobe, što osobito dolazi do izražaja u pogledu poštovanja dostojanstva siromašnih. Ta je istina potvrđena u tolikim interventima pape Franje, ali i u tolikim sinodalnim nastojanjima

(Sinodo dei vescovi 2024, 19). Ona je, naravno, u nauku i praksi Crkve poznata i jasno naznačena i daleko ranije. Ipak, sinodalno je gibanje osvijetlilo neke aspekte njezina značenja koji se u pogledu odnosa prema pojedinim skupinama osoba, a onda i prema pojedinim aspektima pastoralnog angažmana, istaknuli snažnije nego dosad.

Uvažavanje rečenoga u sinodalnom je smislu osobito skrenulo pozornost cijeloj Crkvi na to da nije dovoljno tek načelno govoriti o dostojanstvu svih ljudi, već da to treba konkretno svjedočiti prema svima, a to znači i prema Crkvi unutra. Upravo je to često veliki pastoralni izazov. Svjedočiti navedeno dostojanstvo toliko je puta lakše u odnosi prema van, dok unutarcrkveno područje ostaje podložno tolikim očitovanjima neuvažavanja istinskog dostojanstva. Zato se autentična sinodalnost ponajprije bitno tiče iskustva ljepote zajedništva Crkve kao naroda koji bogatstvo i radost svoga života svjedoči u društvu i kulturi (Sinodo dei vescovi 2024, 17).

Gornja je istina, kao što će u nastavku još biti isticano, u kršćanskom pogledu neodvojiva od uvažavanja jednakog dostojanstva svih Kristovih učenika, što na pastoralnoj razini uključuje prepoznavanje i uvažavanje dostojanstva svih subjekata pastoralne aktivnosti Crkve. Istinska sinodalnost moguća je tek na tome temelju, a on je, sa svoje strane, dodatno ističe i učvršćuje. S time je vrijednost karizmi i poziva kao i vrijednost različitosti njihovih očitovanja u životu Crkve iznova istaknuta kao nezamjenjiv element njezina poslanja. Upravo je te činjenice tijekom sinodalnog procesa, ali i u tolikim drugim prilikama, isticao papa Franjo i to kao osnovni preduvjet skladnog angažmana u istinski crkvenom smislu, što posebice vrijedi za mlade (François 2022, 108). Dakle, za stvarno aktualiziranje sinodalnosti nužno je prepoznati i uvažiti činjenicu značenja dostojanstva svake osobe, najprije na najširoj razini, ali neodvojivo od toga i njezina značenja koje ima za unutarcrkveno područje. Na tu važnost, između ostalih, ukazuju suprotni, tj. negativni stavovi i ponašanja poput uvažavanja dostojanstva samo deklarativno, potom pokušaja uvažavanja dostojanstva samo u krugu sebi jednakih, pokušaja izjednačavanja dostojanstva s određenim karakteristikama ili sposobnostima koje se kod osoba prepoznaju ili čije se postojanje očekuje, tj. od kojega se očekuje nekakva korist i slično (»vrijedan si ako si koristan za nešto«). Ovome se može dodati i sklonost potvrđivanja, barem načelnog, dostojanstva svih ljudi, a osobito onih izvan Crkve, dok se u isto vrijeme to jasno ne potvrđuje na unutarcrkvenom planu, barem ne što se tiče pojedinih subjekata, pojedinih službenika ili pak vjernika laika, osobito žena. Upravo u tome smislu nužno je ukazati na opasnosti koje u Crkvi i dalje prijete vrednovanju jednakog dostojanstva kršćana, a koje se u svjetlu sinodalnosti

osobito prepoznaju. Od toga valja istaknuti klerikalizam, pastoralni formalizam, birokratizam, pastoralni konformizam i slično (François 2022, 123-148).

Kao što će kasnije biti istaknuto, odjeci takvih negativnih stavova mogu biti osobito štetni u odnosu na vrednovanje prinosa vjernika laika životu i poslanju Crkve jer utječu na deformiranje ispravne slike, a s time i ispravnog angažmana laika. Na temelju toga se, primjerice, s jedne strane, uloga laikata kao takvog ponekad izjednačava s djelovanjem laika aktivnih u određenim crkvenim službama, zaduženjima i ulogama, dok se, s druge strane zanemaruje široko područje njihove kršćanske suodgovornosti u svjetovnim oblicima života (François 2022, 76). Sinodalni stil djelovanja omogućuje prepoznavanje i ispravljanje takvih pogrešnih oblika shvaćanja i angažmana, osobito u odnosu na vjernike laike. Upravo je to jedan od ključnih razloga zbog kojih je nužno s takvim stilom računati ne samo u promociji istinskog zajedništva i modela djelovanja u skladu s njim nego i kao s preduvjetom prepoznavanja navedenih, kao i drugih opasnosti koje prijete stvarnom zajedništvu Crkve.

3. Novost odnosa kroz međusobno slušanje i dijalog

Naznačeno ukazuje na važnost novih odnosa koje potiče sinodalni pristup zajedništvu Crkve. Obnova i trajno unapređenje pastorala u prvom je redu pitanje odnosa unutar zajedništva. Sinodalno je gibanje značajno potaknulo drukčije sagledavanje te stvarnosti. Štoviše, potaknulo je promišljanje, ali i djelovanje oko obraćanja u smislu kvalitete odnosa i s Bogom, s bližnjima i cijelim stvorenjem, što je bitan preduvjet i sinodalnosti, ali i ukupnog zajedništva (Sinodo dei vescovi 2024, 49-50). Ta se tema na neki način, iako u različitim oblicima, provlači kroz gotovo sve aspekte sinodalnog gibanja. Sinodalni je proces inače termine 'sinodalnost' i 'sinodalno' primarno vezao za stvarnost Crkve koja je bitno relacijska, tj. čiji su unutarnji odnosi na sinodalni način daleko snažniji, evanđeoski kvalitetniji i čvršći (Sinodo dei vescovi 2023, 5). To je sasvim razumljivo ako se u obzir uzme činjenica ovisnosti svih drugih elemenata angažmana upravo od pitanja kvalitete odnosa kao temeljnog aspekta ukupnoga ljudskog života, ali i crkvenog zajedništva kao takvog. Budući da je stvarnost odnosa na odlučujući način vezana za konkretan život i djelovanje, tim je jasnije koliko stil djelovanja utječe na kvalitetu odnosa i porast osoba i zajednica u sazrijevanju u zajedništvu. Upravo je zato od ključnog značenja razvijanje sinodalnog stila djelovanja za prinos novosti istinskih odnosa unutar zajedništva, podrazumijevajući pritom i druge ključne elemente prinosa, poput otvorenosti za misiju i formaciju za nju (Sinodo dei vescovi 2024, 141).

Ipak, novost odnosa u kontekstu sinodalnog pristupa životu i djelovanju Crkve neodvojiva je od drugih čimbenika koje sinodalnost podrazumijeva i ističe. Među prvima takvima je element koji je ukupno sinodalno gibanje posljednjih godina posebno istaknulo, a riječ je o međusobnom slušanju članova Crkve. Upravo će aktualizacija toga elementa biti od ključne važnosti za unapređenje stvarnosti odnosa u zajedništvu, i to na svim razinama. Taj je vrijedan aspekt u pogledu obnove i prinosa novoj kvaliteti odnosa sinodalno gibanje iznjedrilo i kao teološku i kao praktičnu stvarnost. Slušanje je prepoznato kao preduvjet obnove i napretka u odnosu. I obratno, ako slušanje nedostaje, odnos počinje nazadovati (François 2022, 108-110). Treba zamijetiti da je tijekom završnog zasjedanja Sinode o sinodalnosti 2024. godine iznesen i prijedlog o utemeljenju zasebne službe slušanja i pratnje u Crkvi (Sinodo dei vescovi 2024, 78).

Međutim, razumijevanje slušanja sinodalno je gibanje jasno stavilo u kontekst dobro poznate teološke stvarnosti dijaloga kao preduvjeta odnosa. Slušanje i dijalog uvijek iznova pokazuju se neodvojivima. Slušanja se očituje kao neizostavan preduvjet dijaloškog angažmana. Ono potiče istinski dijalog. Sve rečeno za ukupan život, a osobito za pastoralni angažman Crkve ima ogromnu vrijednost. Ukupan pastoral, kao i ukupna evangelizacijska aktivnost, bitno su dijaloške stvarnosti. Dijalog nije tek forma komunikacije nego je, teološki gledano, temeljni preduvjet prepoznavanja ukupne stvarnosti, osobito odnosa kao dara i mogućnosti za obdarenost darovima drugih (Franjo 2013, 142). Zato bi svi pastoralni dinamizmi ponajprije trebali biti odraz nastojanja oko iskrenog i istinskog susreta u radosti vjere i angažmana nošenog tom radošću, čega nema bez iskrenog unutarcrkvenog dijaloga. Recentni će sinodalni proces ostati zapamćen, između ostalog, i po tome što je ipak u dobroj mjeri uspio ukazati na nezaobilaznu važnost međusobnog slušanja utemeljenog na duboko dijaloškim temeljima, i to na svim crkvenim razinama.

Uz navedeno o temi međusobnog slušanja, osobito je vrijedno istaknuti činjenicu dubinskog razumijevanja ove stvarnosti koju je sinodalno gibanje posebice poentiralo. Naime, u pastoralnom je smislu tema međusobnog slušanja često stavljana pod prizmu dijaloga klerika i vjernika laika i to pretežito o konkretnim pitanjima važnosti u pogledu određenih služba i uloga. No, sinodalni je proces pokazao da je slušanje daleko dublja i izvornija stvarnost koja ponajprije podrazumijeva slušanje Božje riječi, a potom osluškivanje cijele stvarnosti u koju je Crkva uronjena. Na način autentičnog slušanja nasljeđuje se samog Boga, koji u Kristu ide ususret čovjeku (Sinodo dei vescovi 2024, 51). Papa Franjo je svojim dokumentima i istupima Crkvi snažno skrenuo pozornost upravo na tu izvornu dimenziju slušanja, tj. osluškivanja realnosti. Tek polazeći od predispo-

niranosti za aktualiziranje stava slušanja na najširoj razini moguće je očekivati istinsko raspoloženje za slušanje u bitno crkveno-praktičnom smislu (François 2022, 108). Ipak, upravo u crkvenom, a s time i u striktno pastoralnom smislu, međusobno je slušanje postavljeno na daleko veću razinu značenja nego dosad. Na taj je način istaknuta činjenica potrebe daleko snažnijeg aktualiziranja stava slušanja u pastoralnom smislu i to osobito unutar pojedinih sastavnica crkvenog života i angažmana, tj. unutar klera kao takvog, unutar redovništva, ali i između vjernika laika, a osobito između nositelja pojedinih služba, zaduženja i uloga.

4. Uvažavanje i poštovanje služba, zaduženja i uloga u Crkvi

Osobiti pastoralni prinos sinodalnog procesa svakako je ponovno posvješćivanje važnosti poštovanja i vrednovanja svih služba, zaduženja i uloga različitih pastoralnih subjekata u Crkvi, kako onih zaređenih službenika tako i onih vjernika laika. Pored toga da je uvažavanje svih služba, uloga i zaduženja u Crkvi jedan od važnih naglasaka aktualnog sinodalnog procesa, ipak bi se moglo reći da je posebno istaknuto poštovanje onih uloga i zaduženja koje ostvaruju vjernici laici. Taj bi se element u pastoralnom smislu mogao promatrati kao jedan od najkonkretnijih plodova sinodalnog procesa. Važno je teološko-praktično uočiti da ovdje nije riječ o bilo kakvom elementu crkvenog angažmana. Naime, nužno je naglasiti da su poštovanje i razvitak sinodalnog prinosa služba, zaduženja i uloga vjernika laika u Crkvi danas i u budućnosti jedan od ključnih preduvjeta trajne obnove i unapređenja njezina poslanja (Vranješ 2024, 500). Dakle, pored toga da je uvažavanje svih služba, zaduženja i uloga u Crkvi jedan od važnih naglasaka recentnog sinodalnog procesa, poštovanje onih koje ostvaruju vjernici laici ipak bi se moglo istaknuti kao posebno podcrtano. Primjeri koji na to zorno ukazuju su omogućavanje ženama pristupanje službama akolitata i lektorata s motuproprijem pape Franje *Spiritus Domini* (Franjo 2021 SD), kao i ustanovljenje službe katehete s motuproprijem *Antiquum ministerium* (Franjo 2021 AM) i to upravo u tijeku sinodalnog procesa, o čemu će ovdje još biti riječi. Bit sinodalnosti očituje se upravo u prinosu skladnom izražavanju i realiziranju mogućnosti i bogatstva svih poziva i svih karizmi, a one vjernika laika u tome pogledu nekako dobivaju posebice na značenju.

Vjernici laici su konstitutivan element crkvene stvarnosti na svim razinama. Stoga bi govoriti i razmišljati o sinodalnim prinosima osobito pastoralnom i katehetskom djelovanju u župnoj zajednici, mjesnoj i općoj Crkvi, bilo nepotpuno kada bi se ispustio govor o njima. Dakle, u sinodalnoj Crkvi, otvarajući se u sinodalnom stilu, svećenici su pozvani živjeti i ostvarivati svoju službu u

bliskosti sa svojim biskupom, prezbiterijem mjesne Crkve te vjernicima laicima, prihvaćajući i slušajući svakoga. Tako ističe Završni dokument Sinode o sinodalnosti iz 2024. godine: »Vjernicima laicima, muškarcima i ženama, treba ponuditi veće mogućnosti sudjelovanja, također i istraživanja daljnjih oblika služenja kao odgovor na pastoralne potrebe našeg vremena, u duhu suradnje i različitih suodgovornosti. Osobito neke potrebe proizlaze iz sinodalnog procesa, konkretne su i na njih treba prikladno odgovoriti u različitim kontekstima« (Sinodo dei vescovi 2024, 77). Osjeća se zauzimanje za »šire sudjelovanje laika, muškaraca i žena, u procesima crkvenog razlučivanja i u svim fazama procesa odlučivanja (odlučivanje i donošenje odluka)« (Sinodo dei vescovi 2024, 77). U sinodalnoj Crkvi »cijela zajednica, u slobodnoj i bogatoj raznolikosti svojih članova, pozvana je zajedno moliti, slušati, analizirati, razgovarati, razlučivati i savjetovati pri donošenju odluka« (Sinodo dei vescovi 2024, 87).

Ovdje je dobro podsjetiti da na hrvatskom području do jačeg promišljanja o vjernicima laicima u poslanju Crkve, pogotovo mjesne Crkve u svim njezinim razinama, dolazi tek početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća. Bilo je i prije pokušaja, ali ne u tolikoj mjeri kao u novijoj povijesti Crkve na hrvatskom tlu. Razlog nije potrebno posebno isticati. Demokratske promjene pokrenule su mnoga događanja u kojima su se promišljale i vrednovala uloga i djelovanje vjernika laika u crkvenoj i društvenoj stvarnosti Republike Hrvatske. Bio je to ponajprije *Skup hrvatskih vjernika laika u Zagrebu 1992. godine*, koji je po svojim temama općenit, te je želio istaknuti uopće mjesto i ulogu laika u Crkvi i društvu (Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije 1993). Potom je riječ o *Studijskim danima hrvatskih vjernika laika 1995. godine*, koji su bili koncentrirani na ulogu vjernika laika u društvu, senzibilizirajući ih za demokraciju i opće dobro (Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije 1995). Godina 2001. obilježena je dvama znanstvenim skupovima na temu hrvatskog laikata. Prvi je bio u Zagrebu i na otoku Krku od 29. do 31. ožujka pod nazivom *Hrvatski katolički pokret* (Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije 2002a), a drugi u Osijeku od 5. do 6. listopada pod nazivom *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj* (Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije 2002b).

Mogućnosti djelovanja vjernika laika u crkvenom ozračju, i to upravo na sinodalni način, ostvaruju se i u sudjelovanju u radu biskupijskih sinoda održanih na tlu Republike Hrvatske: *Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska*, koja se održavala od 30. svibnja 1998. do 5. listopada 2002. godine (Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska 2008), *Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije*, koja je započela 10. veljače 2002. i trajala je do 10. veljače 2018. godine (Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije 2022), te *sinoda Sisačke biskupije*, koja je započela

s radom pastoralne godine 2022./2023. pod geslom »Krist, kamen zaglavni« (Ef 2,20) i trajala je do 30. studenoga 2024. godine (Sisačka biskupija 2024). U radu spomenutih sinoda aktivno su sudjelovali i vjernici laici te su zajedno s ostalim sinodalnim članovima raspravljali i o ulozi vjernika laika u cjelokupnom poslanju mjesnih Crkava.

Hrvatska biskupska konferencija objavila je 2012. godine Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj pod nazivom *Za život svijeta*. Hrvatski biskupi predali su te »pastoralne smjernice u ruke svim članovima Crkve u nadi da će one potaknuti toliko potrebno aktivnije i izričitije uključivanje vjernika laika u ostvarivanje njezina poslanja u našem narodu« (Hrvatska biskupska konferencija 2012, 9). Taj dokument Hrvatske biskupske konferencije donosi prikaz službi vjernika laika kao konkretno sudjelovanje vjernika laika u pastoralu i katehezi u župnoj zajednici: župni kateheta, vjeroučitelj u školi, odgojitelj/odgojiteljica u vjeri u predškolskim ustanovama, lektor, akolit, izvanredni služitelj pričešti, ministrant/poslužitelj, pjevač, član crkvenoga pjevačkoga zbora, orguljaš, zborovođa, sakristan, pastoralni animator, vijećnik u pastoralnom vijeću, vijećnik u ekonomskom vijeću i službenik u župnom uredu (Hrvatska biskupska konferencija 2012, 94-110). Većinu tih službi imamo u našim župnim zajednicama i vjernici laici daju svoj doprinos, koji bi trebao biti više prepoznat i primjerno uvažavan na dobrobit samih vjernika laika te čitave župne zajednice. U spomenutom dokumentu Hrvatske biskupske konferencije lijepo su istaknute i opisane službe koje mogu obnašati vjernici laici u župnoj zajednici na obogaćenje samih sebe i čitave župne zajednice. Možemo se upitati kako se ostvaruju navedene službe? Primjećuje li se/vidi li se, primjereno, a onda i primjereno vrednuje, obnašanje službi vjernika laika u našim župnim zajednicama? Što se može unaprijediti?

Predlažemo tri poticaja uz navedenu mogućnost sinodalnosti u pastoralnom djelovanju. Prvi koji je šire usmjeren, a ogleda se u poticaju organiziranja znanstvenog simpozija o i s vjernicima laicima u Republici Hrvatskoj, nešto poput znanstvenog simpozija u Osijeku 2001. godine. Od 2001. godine mnogo se toga promijenilo u životu društva i Crkve u Republici Hrvatskoj, a vjernici laici su dio tog života! Drugi poticaj ide u smjeru konkretne i potpune primjene donesenih izjava i odluka sinoda na tlu Republike Hrvatske, a tiču se života i djelovanja vjernika laika na svim crkvenim razinama. Treći poticaj usmjeruje se na to da se u recentnom razdoblju razmisli o ustanovljenju službe katehete u župnim zajednicama (Franjo AM 2021). Završni dokument u broju 75 potiče biskupske konferencije da donesu uvjete koje će kandidati morati ispuniti te da razviju itinerarij formacije za službu katehete (Sinodo dei vescovi 2024, 75).

4.1. *Poticaj razvitku pastoralne savjetodavnosti*

Svi konkretni poticaji unapređenju crkvenog života i zajedništva u pogledu odnosa vjernika laika i klera na poseban način dolaze do izražaja u području pastoralne savjetodavnosti. U sinodalnoj Crkvi svećenici su pozvani živjeti svoju službu u bliskosti sa svojim biskupom, drugim svećenicima (prezbiterijem mjesne Crkve) te s vjernicima laicima, prihvaćajući i slušajući svakoga. Tako je uključivanje većeg broja članova Božjeg naroda u procese donošenja odluka učinkoviti put promicanja sinodalne Crkve (Sinodo dei vescovi 2024, 87). Zato i Završni dokument potiče da se 'glas savjetodavnosti' *Zakonika kanonskog prava* preispita u duhu sinodalnosti kako bi se otklonile moguće nejasnoće (Sinodo dei vescovi 2024, 92). Zagovara reviziju kanonskog zakonodavstva po sinodskom ključu, po kojem bi se pojasnila razlika između savjetodavnog glasa i promišljenog/stvarnog sudjelovanja u procesima donošenja odluka, što osvjetljava odgovornost osoba na različitim funkcijama (Sinodo dei vescovi 2024, 92).

U pastoralnoj se stvarnosti ne mogu zanemariti savjetodavni procesi kao rezultati ispravnog razlučivanja koje provode tijela sudjelovanja na određenim razinama crkvenoga djelovanja, iako se njih ponekad promatra gotovo isključivo vezane za djelovanje pastoralnih tijela kao što su biskupijska pastoralna vijeća ili pak župna pastoralna vijeća. Treba istaknuti činjenicu da je oblik pastoralne savjetodavnosti po sebi vezan za daleko širi spektar odgovornosti vjernika laika u Crkvi. Aktualni sinodalni proces istaknuo je pastoralnu savjetodavnost i potaknuo je na svim razinama crkvenog života, i to kao njegovu neizostavnu sastavnicu, npr. »veći pristup laicima i laikinjama odgovornim položajima u biskupijama i crkvenim ustanovama, uključujući sjemeništa, institute i teološke fakultete, u skladu s postojećim odredbama,« ili »povećanje broja kvalificiranih laika i laikinja koji djeluju kao suci u kanonskim procesima« (Sinodo dei vescovi 2024, 77).

U Crkvi na tlu Republike Hrvatske postoje biskupijska i župna pastoralna vijeća. U onim nad/biskupijama u kojima još nisu zaživjela biskupijska pastoralna vijeća poticajno je da zažive i djeluju. Župna pastoralna vijeća postoje u našim župnim zajednicama, no pitanje je koliko su ona djelotvorna i djelatna tijela. Prigoda je današnjeg vremena i Crkve u njemu da se definira savjetodavnost glasa vijećnika i vijećnica u tom važnom tijelu suodgovornosti.

4.2. *Veće vrednovanje uloge žene*

Unutar spektra sinodalnih poticaja razvitku djelovanja vjernika laika u Crkvi posebno treba istaknuti vrijednost poticaju djelovanja žene u Crkvi. Uloga žene

u životu i djelovanju Crkve vrlo je važna i ne može se olako pustiti po strani (Anić 2019, 864-865). Ta je tema u različitim sinodalnim dinamikama bila posebno zastupljena. Kada se čita Završni dokument, može se uočiti njegova osjetljivost za ravnopravnost i dostojanstvo žena i muškaraca. Zato i broj 60 Završnog dokumenta želi ukazati na raskorak ontološke ravnopravnosti žena i muškaraca, koji po krštenju imaju jednako dostojanstvo u Božjem narodu. Završni dokument kaže: »Žene i dalje nastavljaju nailaziti na zapreke u dobivanju potpunijeg priznanja svojih karizmi, svoga zvanja i svoga mjesta u raznim područjima života Crkve, što ide na štetu služenja zajedničkom poslanju« (Sinodo dei vescovi 2024, 60). Spomenuti broj Završnog dokumenta podsjeća na doprinos žena i na važne uloge koje su žene imale u povijesti spasenja, te posebno u prvoj Crkvi. Naglašava se uloga i značenje žena u povijesti Crkve kao i u suvremenom životu i djelovanju Crkve na raznim područjima, uključujući i vodeće uloge. U Završnom dokumentu potiče se puna primjena već postojećih kanonsko-pravnih mogućnosti uloga žena, pogotovo tamo gdje te mogućnosti nisu dovoljno ispunjene ili primijenjene (Sinodo dei vescovi 2024, 60).

Papa Franjo se zalagao za ostvarenje koncilske ekleziologije i oživotvorenja Crkve zajedništva, sudjelovanja i poslanja. U tom ozračju treba tumačiti i njegovo novo vrednovanje laičkih služba u Crkvi, što se očituje u odluci o izmjeni kanona 230 § 1 *Zakonika kanonskog prava*, kojom se ženama, vjericama laikinjama, omogućuje služba lektora i akolita na institucionalan način i po posebnom mandatu, koji može biti trajan, a donesen motuproprijem *Spiritus Domini* (Franjo SD 2021). Isto tako, iz perspektive žena ne zaboravljamo uspostavu službe katehete kao trajne laičke službe u Crkvi motuproprijem *Antiquum ministerium*, koji je potpisao papa Franjo (Franjo AM 2021). Određeni su krugovi očekivali da će se odlučiti o ređenju žena, no »pitanje pristupa žena đakonskoj službi ostaje otvoreno i treba nastaviti s razlučivanjem u svezi s time« (Sinodo dei vescovi 2024, 60).

Možemo se nadati da će Završni dokument naići na plodno tlo u mjesnim Crkvama, pa tako i na tlo Crkve u Republici Hrvatskoj, te da će potaknuti nužne procese obraćenja i promjene. U izrečenoj nadi, ostvarivanje vrednovanja i uvažavanja angažmana vjernika laika u Crkvi u Republici Hrvatskoj, što je bilo naglašeno u prethodnoj podtočki, usmjerava i na veće vrednovanje uloge i angažmana žena. Već sam prikaz služba vjernika laika u dokumentu Hrvatske biskupske konferencije *Za život svijeta* kao konkretno sudjelovanje vjernika laika u pastoralu i katehezi u župnoj zajednici usmjeruje naše misli na žene, koje daju nezanemariv doprinos konkretnosti ostvarivanja navedenih služba. Potrebno je uvažavati, a onda i primjereno vrednovati ono što imamo danas, a to je da

su žene zastupljene u službama koje nudi Crkva. Isto tako, hvalevrijedno je uključiti žene u službe koje su predviđene kanonskopравnim mogućnostima. Bilo bi korisno empirijski istražiti uvažavanje i vrednovanje žena u određenim crkvenim službama u Crkvi u Republici Hrvatskoj. Prema želji Završnog dokumenta nužno je posvetiti veću pozornost valoriziranju iskustva i doprinosa žena u govoru i slikama koje se koriste u propovijedanju, katehezi i sastavljanju službenih dokumenata (Sinodo dei vescovi 2024, 28). Sve istaknuto, zahtijeva i ozdravljenje ili obraćanje u odnosima između žena i muškaraca. Neophodna je komunikacija između žena i muškaraca kao temeljni preduvjet istinske suradnje u crkvenom životu i djelovanju (Migles 2018, 718-728).

5. Odlučnije i hrabrije suočavanje s društveno-kulturnim pitanjima

Nikakvu novost ne predstavlja činjenica da je recentni sinodalni proces u mnogim aspektima dotaknuo i tolika društveno-kulturna pitanja koja u uobičajenim pastoralnim dinamikama Crkve ponekad ostaju po strani. Migracije, siromašni, pitanje mira i ekologije i slično tako su u naznačenom procesu imali važno mjesto. Iako su to teme po sebi usko povezane uz cijeli pontifikat pape Franje, sinodalni proces dodatno ih je istaknuo te su našle svoje mjesto u Završnom dokumentu.

5.1. Migracije

»Naše vrijeme karakterizira i porast mobilnosti, motiviran različitim razlozima« (Sinodo dei vescovi 2024, 112). Završni dokument spominje izbjeglice i migrante, koji kao dinamične skupine u mjesta naseljavanja sa sobom donose i vjerske prakse. Tako migracije utječu i na život Crkve. »Migracijski fenomen kao takav – preslik je dublje povijesti našega doba, jedna od glavnih posljedica globalizacije koja je na snazi i nejednakosti koje iz nje proizlaze – usredotočen je na riječi 'siromaštvo, mir, okoliš'« (De Vecchis 2020, 85).

Papa Franjo u svojim govorima, porukama, izjavama i enciklikama glasno ukazuje na situaciju migranata i izbjeglica. O priljevu migranata progovara i u enciklici o bratstvu i socijalom prijateljstvu *Fratelli tutti*: »Migracije će činiti ishodišni element budućnosti svijeta.' Međutim, danas su 'suočene s gubitkom onoga osjećaja bratske odgovornosti na kojem se temelji civilno društvo.' Europi, na primjer, prijeti ozbiljna opasnost kretanja tim putem. Međutim, 'potpomognuta svojom velikom kulturnom i vjerskom baštinom, ima oruđa kojima može braniti središnju ulogu osobe i pronaći ispravnu ravnotežu u svojoj

dvostrukoj moralnoj dužnosti s jedne strane štititi prava vlastitih građana, a s druge strane zajamčiti pomoć i prihvat migranata» (Franjo FT 2021, 40). Papa Franjo razumije da su neki sumnjičavi i u strahu pred migrantima. To je dio prirodnog instinkta samoobrane. Ističe da je također »istina da su pojedinac i narod plodonosni i produktivni samo ako znaju kreativno integrirati svoju otvorenost prema drugima unutar sebe samih« (Franjo FT 2021, 41). Upućuje poziv »za izdizanjem nad tom iskonskom reakcijom jer 'problem je kad [one] uvjetuju naš način razmišljanja i djelovanja u tolikoj mjeri da postajemo nesnošljivi, zatvoreni, te – a da toga nismo ni svjesni – možda čak i rasisti'. Strah nas, tako, lišava želje i sposobnosti da susretnemo drugoga« (Franjo FT 2021, 41). Dolazak stranaca stavlja pred svakoga civilizacijsku potrebu naučiti (su)živjeti s drugima. Istaknuto propituje odnos prema stranim radnicima, kojih je sve više u Republici Hrvatskoj. Neki bježe od rata, progona i prirodnih katastrofa, neki sanjaju bolju budućnost za sebe i svoje obitelji, a neke privlači zapadna kultura (Franjo FT 2021, 37-38).

Svjesna migracija Zagrebačka nadbiskupija istaknula je u *Izjavama i odlukama Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije*: »Naime, zbog različitih razloga, kao što su ratni sukobi, nasilje, siromaštvo, mobilnost radi traženja posla, politički progoni, značajan broj obitelji s djecom dolazi u Zagreb i u njegovu užu i širu okolicu. Želeći im pružiti pomoć i potporu, u Nadbiskupiji je utemeljeno Povjerenstvo za pastoral migranata i turista. Povjerenstvo za pastoral migranata i turista, u suradnji s drugim nadbiskupijskim tijelima i institucijama, pružat će migrantima, osobito djeci i mladima, pastoralnu skrb, imajući u vidu njihove jezične, kulturološke, vjerske i tradicijske posebnosti« (Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije 2022, 47). *Izjave i odluke Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije* također potiču: »Neka se u župnim zajednicama učine potrebni koraci, počevši od karitativnoga, da se migrantima olakša proces integriranja u novu sredinu, a širina pastoralnoga djelovanja neka im omogući radosno prihvaćanje i prepoznavanje njihovih darova koji mogu ugraditi u život zajednice« (Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije 2022, 47).

5.2. Siromašni

Završni dokument ne zaboravlja siromašne. U životu i djelovanju Crkve posebno mjesto trebaju zauzimati siromasi koji su na marginama cjelokupnog života ljudske zajednice te tako i često isključeni iz njezina djelokruga rada (Sinodo dei vescovi 2024, 19). U siromasima se kršćanska zajednica susreće s licem i tijelom Isusa Krista »koji je postao siromah za nas, da nas obogati svojim siromaštvom«

(Franjo EG, 2013, 108). Zato je Crkva pozvana biti siromašna Crkva za siromašne, koji su često nezanemarivi dio Crkve (Kovač 2014, 451-477). Pozvana ih je slušati i učiniti ih subjektima evangelizacije, učeći zajedno s njima prepoznavati karizme koje Duh Sveti daje i siromašnima (Sinodo dei vescovi 2024, 19).

S papom Franjom ta je skupina ljudi došla jače u središte razmišljanja i djelovanja crkvenih zajednica. »Sveti otac, papa Franjo, ustanovio je na zaključenju Jubileja milosrđa Svjetski dan siromaha, koji će se slaviti svake godine na 33. nedjelju kroz godinu« (Varaždinska biskupija, 2017). Od 2017. godine slavi se Svjetski dan siromaha prigodom kojeg papa Franjo upućuje i svoju poruku s posebnim naglascima i poticajima konkretnog iskazivanja blizine siromašnima. No i prije jače zauzetosti prema siromašnima, što je obilježje pontifikata pape Franje, župne zajednice imale su, i imaju, sluha za siromašne i potrebite u svojoj karitativnoj djelatnosti ostvarenoj u tijelu služenja u župnim Caritasima.

U razdoblju koje je pred nama nužno je župni Caritas učiniti odgojno-obrazovnim sredstvom kršćanske dobrotvornosti za sve uzraste članova župnih zajednica jer se osjetljivost za one potrebite u svakom pogledu uči od najranije dobi. »Kroz redovito evangelizacijsko djelovanje, liturgijsko-molitveni život i župnu katehezu treba poticati i podržavati svijest svih vjernika o kršćanskoj dobrotvornosti kao bitnoj dimenziji kršćanske vjere i života te poticati čine osobne dobrotvornosti. Potrebno je u različite karitativne projekte kao subjekte i nositelje uključivati i različite katehetske, pastoralne i molitvene skupine u župi, počevši od mladih i djece, preko odraslih do starijih osoba. Karitativna skupina i strukture Caritasa u takvim će projektima uvijek zadržati ulogu stručne pomoći, koordinacije i potrebne supervizije« (Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska 2008, 213). Tako župni Caritas ne bi trebalo biti tijelo u čijem radu dragovoljno sudjeluje nekolicina župljana, većinom župljanki, nego i članovi župne zajednice svih dobnih skupina. »Župni Caritas na prepoznatljiv i djelotvoran način ostvaruje svoje poslanje u raznolikoj brizi za potrebite na području župe. Među najpotrebitijima se, uz siromašne obitelji, sve više prepoznaju starije i nemoćne osobe, osobito one koje žive same, ovisne o blizini i pomoći drugih u svakodnevnim životnim potrebama. Župni Caritasi mogu biti nositelji organizirane i redovite brige za takve osobe, u što je moguće uključiti skupine volontera, kako mladih, tako i starijih. Redovitost pohoda takvim osobama otkrit će i prepoznati njihove potrebe te u okviru župnih karitativnih programa pronaći načine za zadovoljenje tih potreba, uz potporu domišljate kršćanske ljubavi« (Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije 2022, 171).

Situacija u našoj domovini neizravno propituje koliko smo svi upoznati s fenomenom i razlozima siromaštva. Nema svako siromaštvo isti korijen.

Nekima se siromaštvo dogodilo nakon određenog vlastitog djelovanja, a nekima je siromaštvo potpomognuto djelovanjem drugih (stečaj firme, otkazi...) (Šućur 2014, 577-610).

Osim župnih zajednica, siromašni dobivaju pomoć i u nad/biskupijskim Caritasima, redovničkim zajednicama, udrugama, zajednicama, pokretima i zakladama Katoličke Crkve, a mjesni ordinariji također materijalno pomažu višečlane obitelji prigodom krštenja djece (Lončar 2014, 678). Neosporno je da Crkva u Republici Hrvatskoj i organizacije koje djeluju u okviru Crkve na osobit način pomažu ljudima u potrebi. Nažalost, o tome se nema potpuna i cjelovita slika. Ne postoji sustavno istraživanje koje prikazuje što je Crkva činila i što čini prema siromašnima. »Naime, ne postoji nijedna crkvena institucija u Republici Hrvatskoj kojoj bi jedna od zadaća bila prikupljati, analizirati i informirati kako crkvenu tako i društvenu javnost o svemu što sve Crkva čini za potrebite. S druge strane, jedan dio crkvenih institucija i organizacija ne vodi evidenciju o tome što čini tako da nije moguće doći do potpunih i cjelovitih podataka« (Lončar 2014, 674). Bilo bi dobro kada bi crkveno djelovanje prema potrebitima bilo moguće prikazati svima, ne zbog samohvale ili opravdanja, nego pokazivanja i širenja djelotvorne ljubavi, koja čini temelj crkvenoga poslanja (Lončar 2014, 674). Korisno je raspitati se koje civilne zajednice ili udruge djeluju na području župne zajednice i uspostaviti kontakte s njima radi sveobuhvatnije pomoći siromašnima.

5.3. *Pitanje mira i ekologije*

Završni dokument potiče da teme o zalaganju za mir i pravdu te o brizi za zajednički dom trebaju biti raširene među Božjim narodom kako bi djelovanje Isusovih učenika i učenika moglo utjecati na izgradnju pravednijeg i bratskijeg svijeta. Cjelovita ekologija dio je evangelizacijskog poslanja Crkve (Sinodo dei vescovi 2024, 151). Pitanje mira i ekologije goruće je pitanje u našem vremenu. »Mnogo se toga mora mijenjati, ali se nadasve mora promijeniti čovječanstvo. Nedostaje nam svijest o našem zajedničkom podrijetlu, našoj međusobnoj pripadnosti i budućnosti koja se dijeli sa svima. Ova temeljna svijest omogućit će razvoj novih uvjerenja, stajališta i stilova života. Pred nama je veliki kulturni, duhovni i odgojni izazov, a to će zahtijevati da krenemo dugim putem obnove« (Franjo LS 2015, 202).

Riječi pape Franje dovoljno govore same za sebe i usmjeruju na ekološko obraćanje, odgoj i duhovnost (Šipuš 2020, 182-186). »Odgojna područja su različita: škola, obitelj, sredstva društvene komunikacije, vjerska poduka i drugo«

(Franjo LS 2015, 213). Isto tako i politika i razne društvene skupine »imaju zadaću pomagati podizanje svijesti ljudi. To je i zadaća Crkve. Sve kršćanske zajednice imaju važnu ulogu u ekološkom odgoju« (Franjo LS 2015, 214). Hvalevrijedno je u župnim zajednicama osnovati ekološku skupinu (Šimunović – Tomić 2012, 205-221). Poticaj tom živom vjerničkom krugu može se pronaći u planu i programu župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* iz 2000. godine (Hrvatska biskupska konferencija – Nacionalni katehetski ured 2000, 121-122).

»Ako se 'vanjske pustinje šire u svijetu zato što su unutarnje pustinje postale tako goleme', ekološka kriza poziv je na duboko unutarnje obraćenje« (Franjo LS 2015, 217). To isto možemo primijeniti i na mir u svijetu. Mir nije samo odsutnost rata, »on se ne svodi jedino na uspostavu ravnoteže protivničkih sila niti nastaje iz nasilničke vladavine, nego se s pravom i navlastito naziva 'djelom pravednosti' (Iz 32,7). On je plod onoga reda koji je u ljudsko društvo usadio njegov božanski Utemeljitelj i koji trebaju udjelotvoriti ljudi što žedaju za sve savršenijom pravednošću. [...] Taj se mir može postići ovdje na zemlji samo ako se osigura dobro osobâ te ako ljudi s povjerenjem i slobodno jedni s drugima dijele bogatstva svoga uma i srca. Za izgradnju mira bezuvjetno je potrebna čvrsta volja da se poštuju drugi ljudi i narodi i njihovo dostojanstvo te zauzeto bratsko postupanje. Tako je mir također plod ljubavi koja ide onkraj onoga što može pružiti pravednost« (Drugi vatikanski koncil GS 2008, 78). Cjelovita ekologija, ali isto tako i izgradnja i očuvanje mira, »sastoji se i od jednostavnih svakidašnjih gesta, kojima prekidamo logiku nasilja, iskorištavanja i sebičnosti. U protivnom, svijet pretjerane potrošnje u isti je mah svijet zlostavljanja života u svim njegovim oblicima« (Franjo LS 2015, 230).

Zaključak

U ovom članku prikazani su izdvojeni elementi teološko-pastoralnog razlučivanja nekih suvremenih odraza i poticaja sinodalnosti u pastoralnom djelovanju. To je učinjeno uz pomoć važnih promišljanja pape Franje o toj temi, zatim promišljanja nekih drugih autoriteta i autora upućenijih u odnosnu tematiku, kao i uz pomoć poticaja *Završnog dokumenta drugog zasjedanja Redovne opće skupštine Biskupske sinode* pod naslovom *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje*, koji je 26. listopada 2024. godine u cijelosti odobren. Taj dokument zapravo »prepričava i ponovno ističe iskustvo Crkve između 'zajedništva, sudjelovanja, poslanja', s konkretnim prijedlogom nove vizije koja preokreće potvrđene prakse« (Vatican news – hrvatski 2024). Taj je dokument objavljen i neće postati predmetom posebnog papinskog dokumenta. Papa Franjo odlučio je da ga

treba odmah podijeliti s javnošću kako bi mogao nadahnuti život Crkve, tako da »sinodski proces ne završava završetkom skupštine, nego uključuje fazu provedbe« (Vatican news – hrvatski 2024).

Kako će ići konkretno provedba na tlu Republike Hrvatske, vrijeme će pokazati! U ovom je radu u prilog provedbi sinodalnih poticaja u hrvatskom pastoralnom kontekstu istaknuto nekoliko ključnih napora koje je Crkva u Hrvata učinila tijekom nekoliko posljednjih desetljeća, a koji predstavljaju više nego važne preduvjete ostvarivanja poticaja sinodalnog hoda danas. To se osobito tiče teme aktivnijeg sudjelovanja vjernika laika u životu i poslanju Crkve, čemu su osobito pridonijela promišljanja i iskustva recentnih biskupijskih sinoda u nekoliko naših nad/biskupija, a prije toga nekoliko velikih skupova vjernika laika na razini cijele Crkve u Hrvata. Sve to jasno daje do znanja da naša domovinska Crkva itekako ima potencijala i za implementaciju i za daljnji razvitak sinodalnih elemenata života i poslanja Crkve. Stoga bi faza provedbe zaključaka nedavne Sinode biskupa u Rimu trebala biti novim snažnim poticajem i prilikom za razvitak sinodalnosti na svim razinama crkvenog života.

Popis literature

- Anić, Jadranka Rebeka. 2019. Žene i službe u Katoličkoj crkvi: mogućnosti, stanje, perspektive. *Bogoslovska smotra* 89/4: 864-865.
- Coda, Piero. 2021. La sinodalità, esercizio di Chiesa. A proposito del documento della Commissione Teologica Internazionale. U: Riccardo Battocchio i Livio Tonello (ur.), *Sinodalità. Dimensione della Chiesa, pratiche nella Chiesa*, 187-200. Padova: Edizioni Messaggero Padova – Facoltà teologica del Triveneto.
- Commissione teologica internazionale 2018. La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa. U: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20180302_sinodalita_it.html (pristupljeno 7. I. 2023.).
- De Vecchis, Gino. 2020. *GPS nejednakosti. Svijet očima pape Franje*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska. 2008. *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*. Đakovo: Nadbiskupski ordinarijat.
- Drugi vatikanski koncil GS. 72008. Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (7. XII. 1965.). U: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije. 2022. *Hodimo u novosti života (Rim 6,4). Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije. Izjave i odluke*. Zagreb: Zagrebačka nadbiskupija – Nadbiskupski duhovni stol.
- François. 2022. *Parole set réflexions sur la synodalité*. Paris: Salvator.

- Franjo AM. 2021. Lettera apostolica in forma di »Motu proprio« *Antiquum ministerium* con la quale si istituisce il ministero di catechista. U: https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html (pristupljeno 25. X. 2024.).
- Franjo EG. 2013. *Evangelii gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Franjo FT. 2021. *Fratelli tutti. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu* (3. X. 2020.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Franjo LS. 2015. *Laudato si'. Enciklika o brizi za zajednički dom* (24. V. 2015.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Franjo SD. 2021. Lettera apostolica in forma di »Motu proprio« *Spiritus Domini* sulla modifica del can. 230 § 1 del Codice di diritto canonico circa l'accesso delle persone di sesso femminile al ministero istituito del lettorato e dell'accollitato. U: https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210110_spiritus-domini.html (pristupljeno 25. X. 2024.).
- Hrvatska biskupska konferencija. 2012. *Za život svijeta. Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*. Zagreb: Glas Koncila.
- Hrvatska biskupska konferencija – Nacionalni katehetski ured. 2000. *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*. Zagreb: Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije i Zadar: Hrvatski institut za liturgijski pastoral.
- Kovač, Tomislav. 2014. Crkva pred izazovima siromaštva u novoj evangelizaciji. *Bogoslovska smotra* 84/3: 451-477.
- Lav XIV. 2025. Saluto del Santo Padre Leone XIV ai membri del Consiglio ordinario della Segreteria generale del Sinodo dei vescovi. U: <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/it/speeches/2025/june/documents/20250626-consiglio-sinodo.html> (pristupljeno 26. VII. 2025.).
- Lončar, Jelena. 2014. Doprinos Caritasa Zagrebačke nadbiskupije u kontekstu karitativne djelatnosti Crkve u Hrvatskoj danas. Caritas kao djelatvoran oblik ljubavi za potrebite u novoj evangelizaciji Crkve. *Bogoslovska smotra* 84/3: 673-688.
- Migles, Silvija. 2018. Žene i muškarci u Crkvi. Mogućnosti ostvarenja istinske komunikacije i suradnje. *Bogoslovska smotra* 88/3: 718-728.
- Semeraro, Marcello. 2020. Sinodalità. U: Orsete Aime, Bartolo Gariglio, Maurilio Guasco, Luciano Pacomio, Alberto Piola i Giuseppe Zeppegno (ur.), *Nuovo dizionario teologico interdisciplinare*, 653-658. Bologna: Edizioni Dehoniane Bologna.
- Sinodo dei vescovi. 2023. XVI. Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei vescovi. Prima sessione 4 – 29 ottobre 2023. Una Chiesa sinodale in missione. Relazione di sintesi. U: https://www.synod.va/content/dam/synod/assembly/synthesis/italian/2023.10.28-ITA-Synthesis-Report_IMP.pdf (pristupljeno: 28. II. 2025.).
- Sinodo dei vescovi 2024. XVI Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei vescovi. Seconda Sessione (2-27 ottobre 2024). Per una Chiesa sinodale: comunione, partecipazione, missione. Documento finale, 26 ottobre 2024. U: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20241026_doc-final-sinodo-2024-chiesa-sinodale_it.html (pristupljeno 27. X. 2024.).

- Sisačka biskupija. 2024. Svečano zatvorena Sinoda Sisačke biskupije (30. XI. 2024.). U: <https://biskupija-sisak.hr/svecano-zatvorena-sinoda-sisacke-biskupije/> (pristupljeno 13. V. 2025.).
- Šimunović, Josip i Dragana Tomić. 2012. Ekologija i župna zajednica. Mogućnosti ostvarenja ekološke zajednice u župnoj zajednici. *Kateheza* 34/3-4: 205-221.
- Šipuš, Valentina. 2020. Težiti novom stilu života: ekološko obraćenje i ekološki odgoj na svim razinama. U: Stjepan Baloban i Dubravka Petrović (ur.), *Laudato si. Kako mijenjati stil života?*, 181-197. Zagreb: Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve i Kršćanska sadašnjost.
- Šućur, Zoran. 2014. Stari i novi siromasi u hrvatskom društvu: empirijski uvid. *Bogoslovska smotra* 84/3: 577-610.
- Varaždinska biskupija. 2017. Poruka Svetog Oca, pape Franje, za 1. svjetski dan siromašnih (19. 11. 2017.). U: <https://www.biskupija-varazdinska.hr/vijesti/poruka-svetog-oca-pape-franje-za-1-svjetski-dan-siromasnih/26592> (pristupljeno 5. XII. 2024.).
- Vatican news – hrvatski. 2024. Sinodalnost – obraćenje da bismo bili više misionari. U: <https://www.vaticannews.va/hr/vatikan/news/2024-10/sinoda-završni-dokument-sinodalnost-biti-misionari.html> (pristupljeno 5. XII. 2024.).
- Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije. 1993. *Zbor hrvatskih vjernika laika, Zagreb, 16. – 18. listopada 1992., Obnoviti lice zemlje*. Stjepan Baloban (ur.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije. 1995. *Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj. Studijski dani, Zagreb, 31. ožujka do 1. travnja 1995*. Stjepan Baloban (ur.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije. 2002a. *Hrvatski katolički pokret. Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001*. Zlatko Matijević (ur.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije. 2002b. *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj. Simpozij hrvatskih vjernika laika, Osijek, 5. – 6. listopada 2001*. Đuro Hranić (ur.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vranješ, Nikola. 2024. Preduvjeti pastoralna i kateheze s odraslima za zrelost kršćanskih zajednica. *Bogoslovska smotra* 94/3: 491-511.